

Směnka a insolvence

Vzhledem k tomu, že zákon nerozlišuje jednotlivé druhy směnek (právní teorie vymezuje rozdíly mezi směnkami pro soluto, pro solvendo a směnkami zajišťovacími), je třeba také v případech tzv. směnek zajišťovacích dovodit, že nejsou akcesorickým závazkem ve vztahu k závazku jinému (jde o prostředek zajištění a nikoli o zajišťovací závazek). Okolnost, že podle dohody účastníků je účelem směnky zajistit splnění určitého závazku, se pak projeví v okruhu tzv. kauzálních námitek, jimiž se dlužník ze zajišťovací směnky může bránit povinnosti ze směnky plnit. Plněním na zajišťovací směnku (na rozdíl od plnění z titulu ručení či zástavního práva) zajištěná pohledávka nezaniká a stejně tak plněním na zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka ze zajišťovací směnky.

Přihlášenou [a v insolvenčním řízení (byť jen poměrně) uspokojovanou] pohledávkou není žádná z pohledávek taxativně vypočtených v ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 29 ICdo 74/2021-85 ze dne 15.6.2022)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce PROFÍ CREDIT Czech, a. s., se sídlem v P., proti žalovanému Tetera a spol., veřejné obchodní společnosti, se sídlem v O., jako insolvenčnímu správci dlužnice B. L., o určení pořadí pohledávky, vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. 41 ICm XY, jako incidenční spor v insolvenční věci dlužnice B. L., narozené XY, bytem XY, vedené u Krajského soudu v Hradci Králové pod sp. zn. KSHK 41 INS XY, o dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 26. dubna 2021, č. j. 41 ICm XY, 104 VSPH XY (KSHK 41 INS XY), tak, že dovolání se zamítá.

Z odůvodnění:

Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 16. února 2021, č. j. 41 ICm XY, určil, že pohledávka žalobce (PROFÍ CREDIT Czech, a. s.) uplatněná v insolvenčním řízení dlužnice (B. L.) vedeném u insolvenčního soudu pod sp. zn. KSHK 41 INS XY ve výši 61.707,- Kč je pohledávkou nezajištěnou a nepodřízenou (výrok I.) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok II.).

Vrchní soud v Praze k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 26. dubna 2021, č. j. 41 ICm XY, 104 VSPH XY (KSHK 41 INS XY), potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

Soudy nižších stupňů vyšly z toho, že

1) Na základě insolvenčního návrhu dlužnice insolvenční soud usnesením ze dne 17. ledna 2020, č. j. KSHK 41 INS XY, zjistil úpadek dlužnice, povolil jí řešení úpadku oddlužením a insolvenčním správcem ustanovil žalovaného.

2) Usnesením ze dne 27. srpna 2020, č. j. KSHK 41 INS XY, insolvenční soud (mimo jiné) schválil: a) zprávu o přezkumu zveřejněnou v insolvenčním rejstříku dne 3. srpna 2020 (B-3) a b) oddlužení dlužnice plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.

3) Žalobce přihlásil do insolvenčního řízení dlužnice (příhláškou P8) nezajištěnou, vykonatelnou a nepodřízenou pohledávku ve výši 359.279,- Kč, sestávající ze dvou dílčích pohledávek. Dílčí pohledávka č. 2 (z titulu zajišťovací směňky ke smlouvě o úvěru č. 9100043421, kterou vystavila dlužnice 15. března 2006 na řad žalobce, a v níž se zavázala zaplatit do 12. května 2010 žalobci směnečný peníz 94.534,- Kč) ve výši 150.303,- Kč sestává z jistiny 94.034,- Kč a příslušenství [směnečného úroku ve výši 6 % ze směnečné sumy za období od 13. května 2010 do 17. ledna 2020 (v kapitalizované výši 54.669,- Kč) a nákladů řízení ve výši 1.600,- Kč].

4) Žalovaný na přezkumném jednání dne 2. července 2020 popřel pořadí druhé dílčí pohledávky ve výši 61.707,- Kč, s tím, že popřená část pohledávky má pořadí pohledávky podřízené, jelikož představuje směnečný úrok, který „převyšuje výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku“ (správně jde o jistinu pohledávky ze smlouvy o úvěru).

Na tomto základě odvolací soud (ve shodě se soudem insolvenčním) – cituje ustanovení § 172 zákona č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění účinném od 1. června 2019– uzavřel, že právním důvodem vzniku (žalovaným co do pořadí popřené) pohledávky žalobce je směňka a nikoli smlouva o úvěru, byť směňka „byla vystavena s úmyslem zajistit závazek plynoucí z úvěrové smlouvy“. Proto nelze závazek plynoucí ze směňky (tj. směnečnou jistinu) „štěpit na částku představující úroky, úroky z prodlení a smluvní pokutu a na částku jistiny, kteréžto všechny částky byly vtěleny do (jediné) směnečné sumy (jistiny) ve směnce“.

Současně zdůraznil, že zajišťovací směňka není akcesorickým ani subsidiárním zajišťovacím institutem, jako je tomu např. u ručení nebo zástavy, které nemohou existovat, neexistuje-li hlavní (zajišťovaný) závazek. Jinými slovy, „směňka nekopíruje rozložení závazku na jistinu a příslušenství zajišťovaného dluhu, ale je sama o sobě právním titulem vzniku závazku směnečného dlužníka k úhradě celé směnečné jistiny, neboť existence závazku ze směňky není závislá na existenci zajištěné pohledávky. Podpisem směňky tedy dlužnice založila zcela nový závazek ve výši směnečné jistiny“.

Proto odvolací soud dospěl k závěru, podle něhož „posouzení pohledávky (nebo její části) plynoucí ze směňky jako pohledávky podřízené vylučuje přímo § 172 odst. 2 insolvenčního zákona“, když „ani část pohledávek případně zahrnutých do směnečné jistiny, byť se v mnohých případech bude jednat např. o úroky a smluvní pokuty plynoucí ze zajištěného závazku, neoznačuje za pohledávky podřízené“.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, které má za přípustné podle ustanovení § 237 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), a to k řešení právní otázky (Nejvyšším soudem dosud nezodpovězené), zda v případě, kdy věřitel přihlásil do insolvenčního řízení pohledávku ze směňky, která byla vystavena jako směňka zajišťovací ve vztahu k pohledávkám téhož věřitele z úvěrové smlouvy (proti témuž dlužníku), se pro účely určení pořadí pohledávky podle ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona považuje za jistinu pohledávky celá směnečná suma (částka uvedená na směnce) nebo zda je rozhodující právní povaha (jistina, úroky atd.) jednotlivých nároků ze směňkou zajištěného závazkového vztahu (úvěrové smlouvy).

Dovolatel připomíná, že dlužník i insolvenční správce mohou brojit proti pravosti a výši přihlášené směnečné pohledávky námitkami, majícími původ v mimosměnečných vztazích účastníků se směňkou toliko souvisejících (tzv. kauzálními námitkami). Totéž pravidlo by mělo pokračuje dovolatel platit i v případě popření pohledávky ze směňky co do jejího pořadí (§ 172 odst. 2 insolvenčního zákona); i pohledávky ze zajišťovacích směňek by tak měly být uspokojovány pouze v tom rozsahu, v jakém pokrývají směňkou zajištěný existující (platný) závazek dlužníka v pořadí vycházejícím z tohoto kauzálního vztahu, což je v souladu se smyslem a účelem označeného ustanovení insolvenčního zákona. Naopak, právní názor odvolacího soudu, podle něhož je pro určení jistiny rozhodující výše částky na směnce, aniž by bylo v tomto směru právně významné, zda jsou do ní „inkorporovány“ také

úroky či smluvní pokuty z původního kauzálního vztahu, je (podle jeho přesvědčení) v přímém v rozporu s cílem sledovaným insolvenčním zákonem, jakož i se základní zásadou insolvenčního řízení vyjádřenou v ustanovení § 5 písm. b) insolvenčního zákona.

Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., a to k řešení právní otázky dovolatelem otevřené, týkající se výkladu ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona, dosud Nejvyšším soudem v daných skutkových poměrech beze zbytku nezodpovězené.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona.

§ 5 (insolvenčního zákona)

Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

- a) insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;
- b) věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

(...)

§ 170 (insolvenčního zákona)

V insolvenčním řízení se neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku, není-li dále stanoveno jinak,

- a) úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů, vzniklých před rozhodnutím o úpadku, pokud přirostly až v době po tomto rozhodnutí,
- b) úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek věřitelů, které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku,

(...)

- e) smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku,

(...)

§ 172 (insolvenčního zákona)

(1) Po úplném uhrazení všech pohledávek, kterých se týká insolvenční řízení, s výjimkou pohledávek uvedených v § 170, lze v insolvenčním řízení uhradit rovněž podřízené pohledávky a pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu.

(2) Podřízenou pohledávkou je pohledávka, která má být podle smlouvy uspokojena až po uspokojení jiné pohledávky případně ostatních pohledávek dlužníka, zejména je-li vydáno rozhodnutí o úpadku dlužníka; za podřízenou pohledávku se považuje také pohledávka z podřízeného dluhopisu podle zvláštního právního předpisu. Je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, za podřízené pohledávky se s výjimkou pohledávek uvedených v § 170 považují také úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku.

(3) Podřízené pohledávky se postupem podle odstavce 1 uspokojují v závislosti na dohodnuté nebo stanovené míře jejich podřízenosti; jinak se uspokojují poměrně. Jako poslední se vždy uspokojují pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu, a to poměrně.

(4) Pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu se v insolvenčním řízení neuplatňují, ale pouze se oznamují insolvenčnímu správci, který vede jejich evidenci.

Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužnice (17. prosince 2019, kdy insolvenční návrh došel insolvenčnímu soudu) a do současné doby nedoznala změn.

Již na tomto místě Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem již ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. května 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněném pod č. [294/1996](#) Sb. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznámá bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu e ratione legis před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost, lze upřednostnit výklad e ratione legis před výkladem jazykovým. Srov. shodně např. též rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. září 2010, sp. zn. 31 Cdo 1693/2008, uveřejněný pod číslem 34/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2011, sp. zn. 31 Cdo 4545/2008, uveřejněný pod číslem 84/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Jak správně zmínil již odvolací soud, ustanovení § 172 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona bylo „vlozeno“ do tohoto zákona s účinností od 1. června 2019 zákonem č. [31/2019](#) Sb., kterým se mění zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [120/2001](#) Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o

změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [6/2002](#) Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [312/2006](#) Sb., o insolvenčních správciích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. [296/2017](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Jelikož se tak stalo (až) na základě pozměňovacího návrhu č. 1190 ke sněmovnímu tisku č. 71, důvodová zpráva k označenému zákonu ve vztahu v dané změně mlčí. Z odůvodnění pozměňovacího návrhu pak plyne, že „jeho cílem je řešit situace, v nichž v praxi dochází k přihlašování takových pohledávek do oddlužení, jejichž příslušenství výrazně přesahuje výši jistiny, tedy výši původního dluhu, a to navýšením o různé úroky, úroky z prodlení či poplatky z prodlení. Důsledkem je, že plněním splátkového kalendáře dochází k distribuci měsíčních splátek ve značné výši na příslušenství pohledávek, což snižuje uspokojení jistiny pohledávek věřitelů, kterým pohledávka plynutím času a navyšováním o úroky nenarostla. V řadě případů se jedná o relikty pohledávek dlouhodobě vymáhaných v exekučním řízení, ve kterém bylo rovněž přednostně uspokojováno příslušenství, nikoliv jistina pohledávky (tj. typické případy dluhové pasti). Nelze rovněž odhlédnout od skutečnosti, že řada takových pohledávek vznikla v době před nabytím účinnosti zákona č. [257/2016](#) Sb., o spotřebitelském úvěru, tj. před 1. 12. 2016, kdy skrze nedostatky v právní úpravě docházelo ke vzniku excesivního příslušenství tvořeného právě především úroky z prodlení a smluvními úroky. Navrhuje se tudíž stanovit, aby příslušenství pohledávky ve formě úroků, úroků z prodlení a poplatků z prodlení přesahující výši jistiny (a to výši k okamžiku vzniku pohledávky, třebaže později mohlo dojít k částečnému uspokojení jistiny a do insolvenčního řízení byla jistina přihlášená v nižší výši) bylo v insolvenčním řízení uspokojováno v režimu tzv. podřízených pohledávek (§ 172 insolvenčního zákona), tedy až po úplném uhrazení všech ostatních pohledávek zahrnutých do oddlužení. Výběr pouze určitého druhu příslušenství sleduje logiku privilegování takových typů příslušenství, které nemají sankční povahu nebo které představují náklad vynaložený věřitelem. Takové příslušenství pohledávky se nadále uspokojuje v běžném pořadí nezávisle na výši jistiny. Navrhovaná právní úprava úzce souvisí s existujícím ustanovením § 170 insolvenčního zákona, které stanoví, které pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku“.

Nejvyšší soud úvodem (obecně) poznamenává, že již v důvodech usnesení ze dne 30. listopadu 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011, uveřejněném pod číslem 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 54/2012“), vysvětlil, že insolvenční zákon člení pohledávky dlužnických věřitelů [coby procesních subjektů, které ve smyslu § 9 písm. c) insolvenčního zákona uplatňují svá práva vůči dlužníku] do několika skupin, u nichž formuluje různé předpoklady, za nichž mohou být tyto pohledávky uspokojeny v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka. Jde o pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky (§ 165 insolvenčního zákona), pohledávky, na které se hledí jako na přihlášené, ačkoli je věřitelé neuplatnili vůči dlužníku přihláškou [srov. též § 165 odst. 2, § 184, § 237 odst. 4, § 275, § 370 odst. 2 písm. d), § 373 odst. 1 a 8 a § 385 odst. 1 insolvenčního zákona], pohledávky za majetkovou podstatou (§ 168 insolvenčního zákona) a pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona).

Pro pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky, platí, že musí existovat (byť dosud nejsou splatné nebo jsou vázány na podmínku, k jejímuž splnění může dojít později) zpravidla ke dni rozhodnutí o úpadku [srov. i § 136 odst. 2 písm. d), § 170 a § 173 odst. 2 insolvenčního zákona], nejpozději však [není-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o prohlášení konkursu (srov. i § 246 odst. 2 insolvenčního zákona)] ke dni přihlášení provedeného v propadné lhůtě vymezené rozhodnutím o úpadku.

Pohledávky, na které hledí insolvenční zákon jako na přihlášené, ačkoli přihlášené nebyly, mohou

výjimečně vzniknout i později (srov. např. § 237 odst. 4 a § 275 insolvenčního zákona), přičemž jejich kategorizace coby „přihlášených“ je dána povahou věci (mechanismem vzniku těchto pohledávek).

Charakteristickým rysem pohledávek za majetkovou podstatou je, že vznikly nejpozději po vyhlášení moratoria (jež předcházelo zahájení insolvenčního řízení), zpravidla však po zahájení insolvenčního řízení (§ 168 odst. 1 uvozovací věta insolvenčního zákona) nebo po rozhodnutí o úpadku (§ 168 odst. 2 uvozovací věta insolvenčního zákona). Jejich výčet je taxativní a v insolvenčním řízení se nepřihlašují, nýbrž se uplatňují vůči insolvenčnímu správci pořadem práva tak, jako by insolvenční správce byl v nich dlužníkem (§ 203 odst. 1 insolvenčního zákona).

Zvláštní (výlučné) postavení mají pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 169 insolvenčního zákona). U těchto pohledávek není podstatné, zda vznikly před nebo po zahájení insolvenčního řízení (jejich výlučnost je dána jejich charakterem). Jejich výčet je rovněž taxativní a v insolvenčním řízení se též nepřihlašují, nýbrž se uplatňují vůči insolvenčnímu správci (srov. opět § 203 odst. 1 insolvenčního zákona).

Protipólem takto nastavené úpravy pohledávek věřitelů uspokojitelných v insolvenčním řízení jsou pohledávky, které insolvenční zákon z takového uspokojení výslovně vylučuje, ač by jinak patřily mezi pohledávky, jež se (v intencích výše podaného výkladu) uspokojit mohou. Jde o pohledávky vypočtené v § 170 insolvenčního zákona.

Tím však výčet pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení nekončí.

Insolvenční zákon dále vylučuje z uspokojení v insolvenčním řízení ty z přihlášených pohledávek, k nimž se v důsledku později (poté, co nastaly účinky přihlášení) nastalých skutečností nepřihlíží (srov. § 185 insolvenčního zákona). Povahou věci je rovněž dáno, že z uspokojení v insolvenčním řízení jsou (faktickou cestou) vyloučeny pohledávky, které věřitel, jemuž insolvenční zákon předepisuje uplatnění pohledávky vůči dlužníku podáním přihlášky, nepřihlásil v průběhu insolvenčního řízení vůbec nebo pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim na roveň postavené, které věřitel neuplatnil v průběhu insolvenčního řízení postupem dle § 203 insolvenčního zákona (takže se o nich insolvenční správce nedozvěděl).

Poslední kategorií pohledávek, jež se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným způsobem z majetkové podstaty dlužníka, jsou ty, které vznikly až po rozhodnutí o úpadku respektive (ve vazbě na výše řečené) po uplynutí propadné lhůty vymezené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek a které zároveň nejsou zahrnuty v taxativním výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim na roveň, obsaženém v § 168 a § 169 insolvenčního zákona.

Ke shora uvedenému srov. např. i důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2017, sen. zn. 29 ICdo 98/2015, uveřejněného pod číslem 11/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, v nichž Nejvyšší soud (mimo jiné) poukázal i na důvodovou zprávu k zákonu č. [294/2013](#) Sb., kterým se mění zákon č. [182/2006](#) Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. [312/2006](#) Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, podle níž, připouští-li úpadkové právo prioritní postavení některých pohledávek, je nevyhnutelné, aby byl jejich výčet taxativní a aby právní úprava neumožňovala rozšiřování toho výčtu jinými zákony.

K výčtu pohledávek obsaženému v ustanovení § 172 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. května 2019) se Nejvyšší soud (okrajově) vyslovil v rozsudku ze dne 31. října 2017, sen. zn. 29 ICdo 57/2015, přičemž v tamních poměrech neshledal důvod rozšiřovat výkladem per analogiam význam pojmu „pohledávky společníků nebo členů dlužníka z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu“ i na další pohledávky, než ty, které bezprostředně z jejich účasti plynou, když takový výklad by neodpovídal účelu uvedené právní normy.

Přítom právní závěry formulované v posledně označených rozhodnutích nevyhnutně vedou k závěru, podle něhož je (i) výčet podřízených pohledávek obsažený v ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona výčtem taxativním.

Zbývá posoudit, zda lze pohledávku z titulu směnky považovat za pohledávku (zcela nebo zčásti) podřízenou jen proto, že byla vystavena (těž) k zajištění pohledávky z titulu úroků, úroků z prodlení a poplatku z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuty sjednané pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, a to ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku (§ 172 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona).

Judikatura Nejvyššího soudu ohledně tzv. zajišťovacích směnek je ustálena v závěrech, podle nichž je směnka v právní teorii obvykle definována jako dlužnický dokonalý cenný papír, jímž za předpokladu splnění přísných formálních náležitostí vzniká přímý, bezpodmínečný, nesporný a abstraktní závazek určité osoby zaplatit majiteli směnky v určitém místě a čase stanovenou peněžitou částku. I když se vystavení směnky zpravidla opírá o určitý důvod (kauzu), vzniká ze směnky specifický (směnečný) právní vztah, jehož abstraktní charakter tkví v tom, že právní důvod (kauza) není pro jeho vznik významný a ze směnky nevyplývá. Směnečný závazek je přitom zcela samostatný a oddělený od případného závazku, který byl důvodem jeho vzniku. Vzhledem k tomu, že zákon nerozlišuje jednotlivé druhy směnek (právní teorie vymezuje rozdíly mezi směnkami pro soluto, pro solvendo a směnkami zajišťovacími), je třeba také v případě tzv. směnek zajišťovacích dovodit, že nejsou akcesorickým závazkem ve vztahu k závazku jinému (jde o prostředek zajištění a nikoli o zajišťovací závazek). Okolnost, že podle dohody účastníků je účelem směnky zajistit splnění určitého závazku, se pak projeví v okruhu tzv. kauzálních námitek, jimiž se dlužník ze zajišťovací směnky může bránit povinnosti ze směnky plnit. Z výše vymezené povahy zajišťovací směnky dále vyplývá, že plněním na zajišťovací směnku (na rozdíl od plnění z titulu ručení či zástavního práva) zajištěná pohledávka nezaniká a stejně tak plněním na zajištěnou pohledávku nezaniká pohledávka ze zajišťovací směnky.

Srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 22. srpna 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, a ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 29 Odo 1141/2006, uveřejněné pod čísly 59/2004 a 77/2009 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

Jakkoli zajišťovací směnka představuje jen prostředek zajištění jiné pohledávky za dlužníkem ze směnky, popř. třetí osobou [jinak řečeno, slouží pouze jako zdroj možného náhradního uspokojení zajištěné pohledávky pro případ, že dlužník svůj závazek včas a řádně nesplní (srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2014, sp. zn. 29 Cdo 1363/2011, uveřejněného pod číslem 112/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí)], a plnění poskytnuté věřiteli na úhradu směnky vystavené za účelem zajištění (jiné) pohledávky věřitele je ve svém důsledku „náhradním“ plněním, jehož se věřiteli dostalo z titulu zajištění směnkou a které zprostředkovaně slouží věřiteli „k pokrytí“ směnkou zajištěné pohledávky (k tomu srov. dále též důvody rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 23. května 2012, sp. zn. 29 Cdo 690/2010, a ze dne 29. dubna 2021, sp. zn. 29 Cdo 1367/2019), pro danou věc je rozhodující, že přihlášenou pohledávkou je pohledávka z titulu směnky (tj. nikoli pohledávka směnkou zajištěná). Jinými slovy, přihlášenou [a v insolvenčním řízení (byť jen poměrně) uspokojovanou] pohledávkou není žádná z pohledávek taxativně vypočtených v ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona. K terminologii užitě v označeném ustanovení insolvenčního zákona viz dále důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2022, sen. zn. 29 ICdo 73/2020.

K tomu, že shora popsany výklad ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona neodporuje žádnému kogentnímu ustanovení zákona ani základním zásadám insolvenčního řízení (§ 5 insolvenčního zákona), srov. např. obdobně důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2020, sen. zn. 29 ICdo 36/2018, uveřejněného pod číslem 12/2021 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. října 2021, sp. zn. 29 Cdo 2454/2019.

Konečně Nejvyšší soud dodává, že na výše uvedených závěrech není způsobilá nic změnit ani skutečnost, zda žalovanému (případně) náležela „obrana“ proti zaplacení směnky založená na kauzálních námitkách, když výklad ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona nemůže být rozdílný (jen) proto, zda pohledávku z titulu směnky (zajišťující obsahově srovnatelnou pohledávku) přihlásil do insolvenčního řízení věřitel, vůči němuž mohl žalovaný kauzální námitky uplatnit, nebo věřitel, ve vztahu ke kterému žalovanému kauzální námitky nepříslušely (viz např. omezení práva vznášet námitky obsažená v čl. I. § 10 a § 17 zákona č. [191/1950](#) Sb., zákona směnečného a šekového).

Jelikož se dovolateli nepodařilo zpochybnit správnost právního posouzení věci odvolacím soudem, Nejvyšší soud (při absenci vad řízení, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti – § 242 odst. 3 o. s. ř.) dovolání jako nedůvodné zamítl [§ 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)